

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Vertrapt de kerk de daemonen, of andersom?

Zie, Ik heb u macht gegeven om op slangen en scorpioenen te treden en tegen de gehele legermacht van de vijand; en niets zal u enig kwaad doen.

(Lucas 10 : 19).

Uit de uitzending van de 70 (72) discipelen blijkt zo duidelijk, dat niet alleen de dragers van het bijzondere ambt (de apostelen), maar ook de „gewone” gemeenteleden de opdracht ontvangen het Koninkrijk Gods te verkondigen. De 70 (72) werden slechts tijdelijk aan hun gewone beroepsbezigheden onttrokken; hun verkondiging was er echter niet minder wezenlijk om. Dus is de verkondiging met woord en daad (er is ook een verkondiging met de daad; zijn we dat niet teveel vergeten?) opdracht voor heel de gemeente. Discipel (kerklid) zijn, dat is ook: een zending ontvangen hebben.

Deze zending brengt de discipelen in grote gevaren. De Meester zendt hen immers als lammetjes tussen de wolven (vs. 3) Wij hebben ons de enorme betekenis van dit woord mischien nooit gerealiseerd. Welke herder zal het ooit in zijn hoofd halen om zijn lammeren uit te leiden midden onder een troep hongrige wolven?

Jezus doet het!

En als Hij dat doet, geeft Hij Zijn lammeren geen deugdelijke bewapening mee. Hij zendt hen in alle weerloosheid en onbeschermdheid. Hun enige wapen is de Naam van hun Meester.

Die Naam mogen zij opheffen en verkondigen.

Nu weten we dus, wat de plaats van de kerk is in dit leven.

Die plaats is: de wolvenbaan.

De Meester verbergt ons niet achter de wanden van kerkelijke bunkers. Hij staat ons niet toe, ons veilig te verschansen in de forten van onze gereformeerde organisaties (hoe noodzakelijk die ook mogen zijn).

Hij geeft de twee getuigen een standplaats op de straat van de grote stad, die geestelijk genaamd wordt Sodom en Egypte, waar ook onze Here gekruisigd is (Opb. 11).

Let wel. Hij plaatst ons op de straat van die stad. Daar waar het verkeer van die daemonische gemeenschap zich voortbeweegt. Daar waar het hart van deze duivelse maatschappij klopt. Daar hoort de kerk te staan, met de verkondiging van de Naam, de Enige Naam.

De kerk heeft dus het puur vijandige milieu (in de afvallige kerk en in de afgevalen wereld) te zoeken. De kerk heeft dus te doen, wat Montgomery deed. toen hij in de veldtocht in Noord-Afrika altijd de sterkste forten van de vijand zocht. om daar aan te vallen.

Zijn we dat niet te veel vergeten?

Deden we niet te vaak de uniformen uit en kropen we niet te vaak de schulikelder in?

En is dat niet één van de oorzaken geworden, waarom we zo vaak onder de poten van de vijand zijn vertrapt?

In de (veilige?) schuilikelder, weet hij ons wel te vinden!

De discipelen van Jezus kwamen op hun verkondigingstocht oog in oog te staan met de daemonen. Zij hadden zich verschanst in stakers, wier bestaan ze tot de rand gevuld hadden met hun duivelse, helse energieën: de van de duivel bezetenen.

Ik stel me voor, hoe machteloos wij ons zouden voelen, als we zo'n ontmoeting hadden. We zouden in onze schulp kruipen. Wat doe je als klein mannetje tegenover de satan?

De discipelen van Jezus hieven echter triomfantelijk de Naam van Jezus op en... beleefden het grote wonder (dat in de kerk haast normaal moest zijn), dat de daemonen zich prompt aan hen onderwierpen. We moeten dat laatste woord letterlijk nemen. Ze wierpen zich onder hen en de discipelen vertraptten hen met hun voeten, zoals Jozua het indertijd de overwonnen koningen deed.

Uit de enthousiaste uitroep, waarmee ze dan tot Jezus komen: „Meester, ook de boze geesten onderwerpen zich aan ons in Uw Naam”, blijkt, dat dit heugelijke feit voor hen nog al te zeer een verrassing was.

Jezus reageert daarop heel nuchter, hoewel heel blij, met de woorden: „Ik zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen”. Zonder er enige ophef van te maken en zonder Zijn woorden een bijzonder accent te geven, voegt Hij er dan aan toe, dat Hij Zijn discipelen macht (exoesia, volmacht) gegeven heeft om op slangen en scorpioenen te treden en over de gehele legermacht (dunamis, bruut geweld) van de vijand. „En niets — zo voegt Hij er aan toe — zal u enig kwaad doen”. Direct daarop volgt dan de vermaning: „Evenwel, verheugt u niet hierover, dat de geesten zich aan u onderwerpen, maar verheugt u, dat uw namen staan opgetekend in de hemelen”.

De verrukking en het enthousiasme van de kerk worden dus gevraagd voor het grote wonder van het goddelijk welbehagen, dat openbaar wordt in haar verkiezing. Maar het vertrappen van slangen en scorpioenen en de overmacht van de kerk over de gehele (!) legermacht van de vijand, is in zekere zin een vanzelfsprekende zaak. Het is nu immers de tijd, dat de overste van deze wereld buitengeworpen wordt? (Joh. 12 : 31). Het mag de kerk toch niet al te zeer verbazen, dat de Saam van Jezus overmachtig is en dat de duivelen zich onderwerpen aan Hem, ook als Hij in Zijn discipelen hen tegentreedt? Als de leerlingen voldoende duidelijk hebben gezien, dat wanneer zij de Naam opheffen, de Heer Zelf in hen aanwezig is en de duivelen Zijn koninklijke bevelen geeft, dan worden hun overwinningen in zekere zin heel gewoon. En dan zullen ze ook zonder enige aarzeling de vijand opzoeken in zijn nest en op slangen en scorpioenen trappen.

Trap maar op ze! zegt de Heer.

Ze zullen u geen schade doen!

Wij moeten nu wel de vraag stellen of de kerk dit woord heeft geloofd. Hebben wij wel geloofd, dat de Here Zelf in Zijn afgezanten als overwinnaar midden in de wereld (de boze wereld in de kerk en buiten de kerk) staat? Hebben wij het wel geloofd, toen Hij sprak: „Wie naar u hoort, hoort naar Mij; en wie u verwerpt, verwerpt MIJ?” (vs 16). Hebben wij wel geloofd, dat Hij met ons is tot aan het einde der wereld? Hebben wij wel geloofd, dat Hij de Immanuel is?

En hebben wij het normaal gevonden, dat Zijn grote Naam de tegenstanders vloerde en onder onze voeten legde?

Of zijn we het langzaam aan normaal gaan vinden, dat de kerk al maar nederlagen lijdt?

Is 't niet een feit, dat de kerk al maar weer door de vijand is vertrapt en dat ze wel schade geleden heeft?

Hebben wij Hem dan niet geloofd?

Hebben wij niet geloofd, dat de satan als een bliksem uit de hemel gestort is?

Hoe komt het toch, dat de kerk zo verschrikkelijk uit elkaar geslagen ligt, dat de kerk zo wanhopig machteloos is, dat we ook in de kerk soms zozeer onder de energie van duivelst dwaling doorgaan, dat we niet meer weten, wat waar is en wat vals, wat schoon is en wat lelijk, wat liefelijk is en wat afschuwelijk, wat zeker is en wat niet? En dat we ook in de kerk zozeer lijden aan verslapping van oordeel, verslapping van wil, verslapping van moed, en dat gevoelens van verlatenheid, angst, leegheid en alles wat bepalend is voor het moderne pessimistische levensgevoel (de bezetenheid van onze tijd!) ook in de kerk zo veelvuldig voorkomen?

Wie heeft onze prediking geloofd?

Marie Durand heeft ze geloofd, de franraise, wier vader en broeder om hun getuigenis werden gehangen, en die, op 15-jarige leeftijd om Christus' wil gevangen werd gezet en eerst 38 jaar later geestelijk ongebroken, weer vrij kwam (zie T. Knecht, Ik weet Uw verdrukking; Ontmoetingen met protestantse minderheden in morgen- en avondland, blz 181).

Wat de kerk van vandaag nodig heeft?

Misschien in de eerste plaats het geloof, dat zij **kerk** is.

In de verkondiging:

Dan zal ze op leeuw en adder treden; jonge leeuw en slang zal ze vertrappen (Ps. 91 : 13). Dan zal ze, vrij van angst en ellende, zich geheel kunnen wijden aan de lof op het wonder welbehagen Gods, dat naar haar toekomt in haar uitverkiezing.

Tot deze lof, zijn wij immers ook in de vrijmaking, nog niet voldoende vrijgemaakt!

Eindhoven

G. v. d. BRINK

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak.
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

Een boodschap van Prof. Holwerda

IV (slot)

Vóór alles — het verloren schaap.

Christus sprak over de kleinen, over de kinderen. Hij zei dat alleen zij die worden als de kinderen — dat wil zeggen: alleen zij die alles uit genade willen ontvangen en ook metterdaad ontvangen omdat ze weten dat ze zelf niets zijn, niets hebben, niets kunnen — het koninkrijk der hemelen binnengaan.

Met een wonderlijk diepe en tere liefde omvatte de Heiland die kleinen. Wie één van die kleintjes opneemt, helpt, draagt, aanneemt, zo liet Hij op die eerste woorden volgen. die ontvangt Hem zelf. En met een zekere felheid kwam daarna over zijn lippen: Maar als iemand één van die kleinen ergert, hem prikkelt tot zonde — het zou beter voor die mens zijn als men hem een molensteen om zijn hals hing en hem liet verdrinken in het diepste der zee!

Christus ziet dat verschrikkelijke dat zijn kleinen, die argeloze, onervaren, zorgeloze kinderen van Hem, geërgerd worden. Hij ziet ze struikelen, vallen, zondigen. En dan opeens barst Hij uit in een vernietigend oordeel over de wereld, over de mensenwereld. Want die wereld — en dat is ook de wereld waarin wij leven — is stikvol ergernissen. Zij is gelijk aan een mijnenveld waarop men niet lopen kan zonder dat die helse moordwerktuigen ontploffen. Ja, zeker, de Heiland zegt het, het kan niet anders of deze wereld, goddeloos als ze is, is vol ergernissen. Ze kan niets anders dan ergernis geven. Overal en altijd lopen zijn kinderen er tegen aan. Overal trappen zij in de strikken die de goddeloze wereld voor hen spant. — Maar wée de mens door wie deze ergernissen komen! Wee de mens die een van Christus geliefde kinderen op wat voor wijze ook doet struikelen op de weg des levens, of wat hen betreft, verhindert 't koninkrijk der hemelen in te gaan.

Als onze Heiland dit alles heeft gezegd richt Hij zich rechtstreeks tot zijn kinderen. Met bijzondere kracht waarschuwt hij hen tegen het altijd en overal dreigende gevaar van de ergernissen. Hij wijst er namelijk op, dat de ergernissen die de wereld geeft alleen effect hebben als ze in zijn kinderen zoiets als een invalspoort vinden om in hun leven hun demonisch werk te doen. Die invalspoorten zijn een hand die grijpt naar wat dodelijk gevaarlijk is. Of een voet die misschien wel geheel onbewust zich zet op een weg die naar het verderf leidt. Of een oog dat getrokken wordt naar wat het hart en het leven bedoezelt. En dan is de opdracht van Christus, resoluut en radicaal: hak in zo'n situatie hand of voet af en ruk uw oog uit! Het is beter dat alles te verliezen en zo het leven in te gaan, dan met dat alles in het vuur van de hel te worden geworpen.

En na deze felle, scherpe woorden kijkt de Heiland weer vol bovenaardse liefde naar die kinderen van Hem. Heel zijn hart gaat naar hen uit. En vol dreiging komt van zijn lippen de vermaning, gericht tot iedereen: Pas op dat ge niet één van deze kleinen minacht. Want ze worden door engelen bewaard. En die engelen rapporteren rusteloos alles aan mijn hemelse Vader wat voor kwaad mijn kleine kinderen wordt aangedaan.

* * *

Als Jezus dit alles heeft gezegd — we kunnen zijn gedachtengang hier heel goed volgen — ziet hij als in één oogopslag hoe door alle eeuwen heen zijn kleinen, zijn kinderen

toch steeds weer gezegend zullen worden. En Hij ziet hoe de gelovigen, de kinderen der kerk, tengevolge van die ergernissen ook altijd weer in zonde vallen. Soms in heel erge. Soms voor zeer lange tijd. Christus ziet hier Petrus die hem zal verloochenen. En de overige discipelen die Hem zullen verlaten. Hij ziet weer de wereld vol ergernissen. En die worden talrijker naarmate de tijd voortgaat. Ja in die wereld is de Vader die verlossen wil. Maar ook de overste dezer wereld die op vernieling uit is. Daar zijn in die wereld de engelen die waken, maar ook de duivelen die loeren. Daar zijn niet alleen de mensen die het kleine beschermen. Maar er zijn er veel meer die roekeloos met hen spelen. En soms wordt al de voorzichtigheid van de Vader en zijn heilige engelen en van de mensen in een klap verijdeld door het heirleger der duivelen!

En wat dan? Wat dan als een van die kleine door de satan — en eigen zwakheid en zonde! — is ten val gebracht? Zegt dan de Vader: er is nu niets meer aan te doen? Neen dan doet God, in de hemel, net als de man die honderd schapen heeft waarvan er één verdwaalde. Zo'n man laat de negen en negentig schapen in de steek en hij gaat uit de bergen in waar het dodelijk gevaarlijk is vanwege ravijnen en spleten! Hij gaat het verloren, het gevallen schaap zoeken met de inzet van zijn leven. En als hij het vindt is hij er weer blijer mee dan met de negen en negentig die hij nog had.

Dat kunnen we toch wel verstaan? „U houdt van al uw kinderen en ook van allemaal evenveel. Maar toen uw zoon na jaren uit Indië terugkwam, uit al die gevaren, toen u hem als het ware uit de doden terugkreeg — wat had u een zorg gehad, en een spanning — maar toen hij terug kwam, toen was het feest in uw gezin. En die ene jongen van u zat in de grote stoel. En u kon uw ogen niet van hem afhouden. U kwam aan de anderen niet toe: natuurlijk, het waren nog uw kinderen en u hadt ze zielslief, maar nu hadt u die ene terug en het had maar een haar gescheeld of hij was ginds gebleven. Zo ziet de herder in het Oosten op zo'n moment alleen maar dat verdwaalde schaap dat hij toch nog terugvond.”

Welnu, zo heeft ook onze hemelse Vader bijna alleen maar oog voor dat afgedwaalde kind, dat nog weer terechtkwam. „Het is zijn wil niet, dat één van deze kleinen verloren ga. Grijpt nu maar allemaal moed, geliefden. want een schoner evangelie is er niet. We hebben allemaal in ons leven wel eens iets gehad, waarover we ons schamen. En de angst kan je dan zo kwellen: zou Vader me nog wel ooit weer willen terug hebben? Maar eerlijk, dan hebben we van zijn liefde nog niets begrepen.

Op het ogenblik, dat het met één van ons misgaat, is er in de hemel beweging: God heeft dan maar één zorg, over dat verlorene. En Hij organiseert — en dat heeft voorrang boven alles — Hij organiseert de opsporing van het verloren schaap. Als het met één van ons verkeerd gaat, o ja, dan is er nog de liefde des Vaders voor al die gereformeerde mensen, met wie er niets aan de hand is. Maar zij interesseren Hem op dat moment minder dan die ene, die toch ook gered moet worden.”

We hebben allemaal en voor alles één ding nodig: „het hart des Vaders en de stijl des Vaders, zodat we uiterst behoedzaam zijn, dat door onze schuld niet een van de kleinen kan afdwalen.”

Maar als een van die kleinen eenmaal afgedwaald is, „dan hebben we zeker maar één ding meer nodig: het hart van de Vader, die het verlorene zoekt, en aan de negen en negentig nauwelijks meer denkt”.

* * *

Na dit alles zo gezegd te hebben besloot Holwerda zijn preek over Mattheus 18 : 7-14 met deze bewogen woorden:

„Nu schaam ik me diep over mezelf en over onze kerken. U weet hoe het gaat als er één van ons een misstap heeft begaan. Dan praten we er onder elkaar over, en daar hebben we zeeën van tijd voor: heb je het al gehoord van die en die? We schudden ons hoofd: je begrijpt het niet. Wat is het wat! Maar wie van ons gaat dan eens naar zo'n gevallen toe, om hem als het kan weer terug te halen. Wie zegt eens

tegen de persoon in kwestie: de Here Jezus begrijpt het wel? Hij zei, dat de ergernissen onvermijdelijk waren. En wie zegt vooral tegen hem: niet wanhopig, want de Vader zet alles op alles, om u weer terecht te brengen?

In de meeste gevallen zeggen wij: hoe bestaat het! En we schreeuwen direct zoiets van „tucht”. De zonde moet gestraft worden! En we vinden de kerkeraad veel te laks. Maar de Vader spreekt niet van straf. Hij is erg verdrietig, en Hij heeft maar één zorg: dat afgedwaalde moet behouden worden! Wie van ons is dan innerlijk bewogen, gelijk de Vader het is, en heeft maar één ijver meer, die voor alles gaat? De ijver om te behouden? U zult ervaren, hoe prachtig dat is, als het eindelijk gelukken mocht om iemand terecht te brengen. Alle catechisaties waren prachtig: je was tussen de kleinen, die de Vader het koninkrijk wilde schenken. Maar toen ik een paar zomers de evangelisatie catechisatie had, onder slapen, afgedwaalden, verongelukt, en er kwamen uit die kring tot de bruiloft van het koninkrijk, toen begreep ik de gelijkenis van de 99 schapen, en van de blijdschap bij de Vader over het honderdste schaap, dat verloren was, maar gevonden werd.

Ik weet wel, dat er in de kerk tucht moet zijn. Maar de Heere Jezus stelde die in, niet ter bestraffing, doch ter verlossing, tot behoud. En wij maken van de tucht zo gemakkelijk een caricatuur. Het gaat me vaak veel te koud, te hard, te onbarmhartig, te weinig begrijpend, te formeel. Dan menen we, dat als de zaak behandeld is volgens de procedure van Mt. 18, en verder formeel overeenkomstig de bepalingen van het kerkrecht, we klaar zijn als iemand tenslotte is afgehouden of afgesneden, met in achtneming van de voorgeschreven formaliteiten. Dan kan het gebeuren, dat iemand op de rand van afsnijding staat, en behalve een paar bezoeken van wijkouderlingen en predikant — ambtshalve — heeft nog niemand ooit met zo iemand gesproken, misschien nog niet één keer voor hem gebeden. Dan is formeel alles in orde. Maar aan zo'n tucht ontbreekt letterlijk alles. Het gaat er in Mt. 18 en in het kerkrecht niet om de formele procedure, doch om te behouden: de Vader wil niet, dat één van de kleinen verloren gaat. En als er daarom met één van die kleinen bij ons iets misgaat, dan moesten we maar niet onder elkaar er over bazelen, dat het zo onbegrijpelijk is, en maar niet meer het hoofd schudden, om dan verder toe te kijken of de kerkeraad kras optreedt en de formaliteiten eerbiedigt; we moesten eens in brand staan, ons gebed moest daarboven doordringen tegelijk met het verslag der engelen, en ondertussen moesten we allang in de bergen zijn om het afgedrevene te zoeken: ik zeg u: de Vader zou er alles voor op zij zetten, en er zouden wonderen gebeuren.

En dat raakt ook de evangelisatie. Het heeft me vaak getroffen: bij kerkvisitatie wordt vaak gewaagd van een boeiend verenigingsleven, maar evangelisatie is eigenlijk overal misère. 'n Paar commissieleden spannen zich in doch verder ho maar. Ik geef natuurlijk geen regeling voor de evangelisatie maar ik zeg dit: als we zo diepzinnig op vergaderingen kunnen redeneren en debatteren over allerlei zware problemen, doch er is niemand die op eigen houtje zich bezig houdt met één van die verongelukte kleinen, dan is het in de kerk grondig mis. Dat geredeneer is zo belangrijk niet. Als ieder zich eens interesseerde voor zo'n verongelukte die van kerk en evangelie vervreemd is, misschien nog geen twee deuren verder, als ieder eens probeerde wat voor de kinderen uit zo'n gezin te doen om ze weer op te vangen, dan zouden we werkelijk kerk van Christus zijn.

Neen, dat hoeft niet zwaar georganiseerd, en men moet ook niet zeggen dat je daarvoor geleerd moet hebben; je hoeft ze niet met theologie op hun lijf te vallen. Iedereen kan wel dat verhaaltje van het verloren schaap vertellen, en van den Heere Jezus. Misschien een beetje stutelig? Het doet er niet toe, als ze maar voelen de hartstocht, de bewogenheid, de liefde, de barmhartigheid. Wee de wereld vanwege de ergernissen; doch de ergernissen zouden na haar aanvankelijke succes tenslotte doodlopen op het geweld en de inspanning der liefde.

Het blijft een verschrikkelijke wereld geliefden. Maar wat een Vader hebben wij. Hij wil niet, dat één van deze kleinen verloren

INHOUD

Vertrapt de kerk de daemonen, of andersom?	G. v. d. B.
Een boodschap van Prof. Holwerda (IV, slot)	C. V.
„Preek” (gedicht)	M. A. J. P.
Hoe men in het huis Gods moet verkeren	G. V.
Een blij makend en dankbaar stemmend getuigenis	C. V.
Het leed stroomt naar de zee. (met gedicht)	P. A. H.
Vasthouden en loslaten	J. H. V.
Boekbespreking	J. v. W.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

gaat; Hij zendt zijn engelen uit op alle wegen, en ontvangt hen onmiddellijk. Als wij nu maar het beeld van dezen Vader vertonen. Het moet zo zijn, dat als tenslotte een zwerper, een verongelukte, aankomt bij het Vaderhuis, hij moet kunnen zeggen: Vader, de verloren zoon komt thuis, dwars door de ergernissen heen. Dat ik hier ben Vader, dat is te danken aan uw engelen die om me heen waren: mee te danken aan uw mensen, die me opvingen en hielpen, toen ik struikelde, die me zochten toen ik in de bergen verongelukt was. Zij wisten bij ervaring hoe verschrikkelijk de ergernissen waren. Maar ze wisten ook, dat de liefde des Vaders vermocht.

Vader ik had uw engelen rondom me, en ik heb het niet geweten; maar ik had ook bewogen broeders om me heen, en ik heb gemerkt wat dat waard was. Ik heb in hun bewogenheid uw liefde herkend; want toen ik uw kinderen zo zag, toen begreep ik opeens wie hun Vader was — Amen —

Als dit alles je heeft gegrepen, vraag je je als vanzelf af: hoe zou het in al die kerken, waar zoveel moeite en spanning is, zijn geworden als dit woord van Christus de harten werkelijk had geraakt? C.V.

„PREEK”

*Een grijze wolk
door het witte
kerkschipzeil
zwevend*

*pas op de
plaats over
de doopwaterploedlijn
voortvarend*

*klaterende wijn-
geesten om- . .
nevelend in
vuurtorenhoog
betoog*

Murk A. J. Popma

Hoe men in het huis Gods moet verkeren

I. Het ondertekeningsformulier.

Artikel 53 van de kerkenorde zegt: „De dienaren des Woords, en desgelijks de professoren in de theologie ('t welk ook de andere professoren en insgelijks de rectoren en schoolmeesters wel betaamt) zullen de drie formulieren van enigheid der Nederlandse kerken ondertekenen en de dienaren des Woords, die zulks refuseren, zullen de facto in hun dienst door de kerkeraad of de classe geschorst worden, tot de tijd dat zij zich daarin geheel verklaard zullen hebben en indien zij obstinate in weigering blijven, zullen zij van hun dienst geheel afgesteld worden.”

We willen voorop stellen dat de kern van dit artikel niet critiseerbaar is. Wie in de kerk als bedienaar des Woords optreedt dient het met de leer der kerk eens te wesen en die van harte te belijden. Een joodse rabbijn kan toch in de kerk van Christus niet optreden als leraar, al evenmin een man, die de roomse leer is toegedaan, een remonstrant, die de leer der Schriften omtrent de vrije genade Gods verwerpt of een Plymouth-broeder, die ontkent, dat de ambten in de kerk berusten op de instelling van Christus en zijn apostelen. En het spreekt vanzelf dat de kerk voor zij iemand tot haar kansel toelaat, zich vergewist dat de candidaat voor het leerambt de leer der kerk van harte is toegedaan. Daar is niets op tegen, daar is alles voor, het is noodzakelijk. En hij, die in de kerk staat naar het ambt kan er niets op tegen hebben te beloven dat hij die leer der kerk ook van harte leren zal. En het spreekt vanzelf, het ligt in de aard der zaak dat er consequenties verbonden zijn aan het geval dat iemand, in de kerk in het ambt dienende, de leer der kerk zou gaan verwerpen. Hij behoort die consequentie óf zelf te trekken en heen te gaan, óf zijn veranderd inzicht aan het oordeel der kerk te onderwerpen en zich naar haar oordeel te voegen.

Daarover geen woord meer.

Verouderd.

Intussen al is de zaak waarover in artikel 53 gesproken wordt, volkomen in orde, de redactie van het artikel en de wijze waarop de zaak geregeld is, is volkomen verouderd.

Dat blijkt reeds uit het feit dat naast de dienaren des Woords ook de professoren in de theologie worden genoemd. Ten tijde van de opstelling van artikel 53 was duidelijk wie daarmee werden bedoeld: de

hoogleraren aan 's lands toenmalige hogescholen. Thans echter heeft — de theologische Hogeschool te Kampen daargelaten — geen enkel hoogleraar in de theologie nog een band aan de kerken van deze kerkenorde. In het afgetrokkene zou dat echter wel mogelijk zijn. Vroeger deed zich het geval voor dat een lid ener Gereformeerde kerk, Prof. Dr. A. Noordzij, als hoogleraar der theologie verbonden was aan de rijksuniversiteit van Utrecht. Maar in die kwaliteit was hij niet aan het tuchtrecht van zijn kerk onderworpen en heeft hij ook nooit de belijdenis onderschreven.

Voorts wordt hier ook gesproken van de ondertekening van de confessie door de andere professoren, d.w.z. de hoogleraren buiten de theologische faculteiten. Zulke hoogleraren behoren thans wel tot één onzer kerken, professoren aan de Vrije Universiteit, de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, de Rijksuniversiteiten te Utrecht en te Groningen. Er is ook sprake van rectoren, de hoofden van middelbare scholen. Ook zulken zijn er in onze kerken. Van christelijke, zelfs ook van Gereformeerde lycea en kweekscholen (Groningen, Rotterdam, Enschede, Amersfoort). De kerken in die plaatsen vragen zelfs van de laatsten geen onderschrijving van de belijdenis. En ze doen het van geen enkele schoolmeester, noch van haar leden-onderwijzers in het algemeen, noch van de onderwijzers aan de Gereformeerde scholen. Trouwens ook op het laatste punt is artikel 53 achtergebleven bij het voortschrijden van de tijd: naast de schoolmeester heeft de schoolmaîtresse, naast de onderwijzer de onderwijzeres haar intrede gedaan in de scholen. Wie weet wat er nog eens gebeurt aan de Theologische Hogeschool...

Maar de veroudering van artikel 53 blijkt ook nog uit iets anders. Het spreekt n.l. van dienaren des Woords, die reeds in de dienst zijn. Dézen moeten de belijdenis onderschrijven, want als zij zulks refuseren (ook al verouderd), d.w.z. weigeren, zullen zij de facto (op grond van dat feit, deze weigering) door de kerkeraad of door de classe geschorst worden. Het is duidelijk dat men iemand als dienaar des Woords pas schorsen kan als hij dienaar des Woords is. Maar vandaag heeft het geen zin een bepaling als deze in déze redactie te handhaven. Immers in onze tijd heeft elke dienaar des Woords de belijdenis reeds voor zijn bevestiging in het ambt onderschreven.

Accuraat?

De oorsprong van dit artikel ligt dan ook in de tijd der remonstrantse troebelen. In die dagen is de eis tot ondertekening van de belijdenis verscherpt. De synode van Dordrecht deed dat voor al de kerken. Zij sprak uit dat „een accuraet formulier van onderteekeninghe van de confessie, den catechismus ende de synodale verklaringhe van de vijff articulen der Remonstranten op te stellen” en eiste van alle predikanten de onderschrijving van dit formulier.

De opzet was duidelijk.

Er bestond een niet ongegrond vermoeden dat er nog vele predikanten in de kerken waren, die het heimelijk met de afgewezen leringen der remonstranten eens waren. Het gevaar was niet denkbeeldig dat dezen zich zouden stil houden en met het verbreiden van hun remonstrantse gevoelens in hun gemeenten óf openlijk óf heimelijk zouden voortgaan. Door de eis van ondertekening van de drie formulieren werden ze uit hun mogelijke schuilhoeken opgejaagd en gedwongen zich naar de besluiten der synode te voegen of het ambt in de Gereformeerde kerk op te geven. Daartoe diende het ondertekeningsformulier.

Tuchtrecht van de meerdere vergadering?

Er is echter nog een en ander, waaruit blijkt dat artikel 53 verouderd is. Dat zijn niet slechts enkele verouderde woorden („refuseren” = weigeren; „obstinate” = hardnekkig), maar het feit dat hier staat dat een dienaar des Woords, die weigert de drie formulieren te onderschrijven geschorst zal worden **door de kerkeraad óf door de classis**. Dat laat de mogelijkheid open dat indien de kerkeraad in een geval als in dit artikel gesteld, een dienaar des Woords niet schorst, de classis dat doen zal. Begrijpelijk was deze bepaling wel, men moest rekenen met de mogelijkheid dat er behalve remonstrantsgezinde predikanten ook dito kerkeraden zouden zijn. En mocht zulk een kerkeraad zijn predikant, die weigerde de belijdenis te onderschrijven, ongemoeid willen laten, dan moest de classis ingrijpen.

De Dordtse vaders, die een „accuraet” formulier wilden, waren zelve ook „accuraete” heren. Ze hebben de zaken waterdicht georganiseerd. Wilde een remonstrants predikant een uitweg zoeken, dan kon hij nergens heen. Doch hoe „accuraet” deze bepaling van de synode nationaal ook was, de bepaling zelve, hoe verstandig, hoe begrijpelijk ook, hoe ook door bezorgdheid om de rechte leer ingegeven, borg in zich een gevaar. Hier werd namelijk het positieve kerkelijke recht geschapen dat in een bepaalde situatie de classis kwam „doen wat des kerkeraad is”. En op dit punt ligt er binnen de kerkenorde tegenspraak met artikel 79, waar staat dat de dienaren des Woords door voorgaand oordeel des kerkeraad en des kerkeraad der naastgelegen gemeente zullen worden geschorst. Hier wordt — gelukkig in een slechts denkbeeldig geval, de ondertekening is reeds voor de toelating tot het ambt een feit — de mogelijkheid van het schorsen van een predikant door de classis gesteld. Maar hoe theoretisch het geval ook moge zijn, de Dordtse k.o. is in de onderhavige zaak niet „waterdicht”, niet accuraet.

G. Visee.

De mensen kunnen veel verrichten. Met hun atoombommen blazen ze alles tot stof. Maar wie in Gods hand besloten is is onaanastbaar. Hij woont in een onneembare vesting, want Gods hand kan niet vernietigd worden.

Een blij makend en dankbaar stemmend getuigenis

Dezer dagen werd door de kerkeraden van de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerk (vrijgemaakt) van Eindhoven het volgende „Getuigenis” aan alle zusterkerken in ons land toegezonden:

Weleerwaarde en eerwaarde Heren en Broeders,

Het zal U bekend zijn, dat wij, kerkeraden van de Christelijke Gereformeerde kerken te Eindhoven, in het najaar van 1958 ons tot U richtten met de boodschap, dat wij na een 20-tal samensprekingen, tot de konklusie waren gekomen, dat er geen confessionele verschillen tussen ons bestonden, zodat we de weg der hereniging zouden kunnen gaan, ware het niet, dat wij daardoor ten opzichte van de kerken, waarmee wij in landelijk verband samen leven in moeilijkheden vreesden te geraken.

Onze kerkeraden moesten destijds vaststellen, dat er elders in het land weinig toenadering tussen beide kerkengroepen te bespeuren viel, waardoor voor ons een noodsituatie was ontstaan.

Met het oog daarop en omwille van de Naam en de Zaak en de Eer van onze Heiland Jezus Christus, riepen wij U op, elkander te zoeken en de weg te bewandelen die leiden kan tot het samenwonen van allen die onze Here Jezus Christus liefhebben in onverderfelijkeheid.

Onze raden hebben met innige dank aan de Here gezien dat deze oproep op vele plaatsen weerklank heeft gevonden en de harten der broeders bewogen heeft. Tevens namen zij met vreugde kennis van hoopgevende resultaten van samensprekingen die gehouden zijn zowel tussen sommige kerkraden als tussen Generale Deputaten voor samenspreking.

Desondanks hebben ze moeten constateren dat landelijk de belemmeringen voor plaatselijke hereniging niet zijn weggenomen.

Terwijl deze situatie ons dus in velerlei opzicht nog met zorg vervult, mogen wij U met vreugde melden, dat de harten der broeders alhier nog steeds meer tot elkander worden geneigd door eenstemmigheid in de gezonde leer en door broederlijke liefde, in het vurig verlangen om als zonen van één huis als broeders samen te wonen. Dit is van de Here geschied en het is wonderlijk in onze ogen Ps 118 : 23.

Daar wij nu zien dat deze onverdiende weldaden ons reeds zovele jaren en steeds nadrukkelijker door onze God worden aangeboden, hebben onze kerkeraden met bewilliging en instemming van beide gemeenten, besloten deze zegeningen openlijk, dankbaar en gehoorzaam van de hand des Heren aan te nemen, door nogmaals officieel uit te spreken, elkander te aanvaarden als Kerk van Jezus Christus en door wederzijds Woord- en Sacramentsbediening voor elkander open te stellen, met de bede dat het de God en Vader van onze Here Jezus Christus behagen moge, Zijn Zoon daardoor in ons te verheerlijken.

De kerkeraden spreken uit, dat dit besluit voorlopig als volgt zal worden uitgevoerd:

1. De dienaren des Woords zullen eenmaal per 6 weken in wederzijdse kerken voorgaan in de dienst des Woords en der Sacramenten;
2. Kerkleden die het Heilig Avondmaal wensen te vieren in de kerk waar ze niet als lid zijn ingeschreven, dienen dit aan te vragen bij de kerkeraad onder wiens toezicht zij staan;
3. De kinderen zullen als regel de Heilige Doop ontvangen in de kerk waar de ouders als lid zijn ingeschreven.

Tegenover de hier en daar geuite vrees, dat tengevolge van de uitvoering van dit besluit de band aan de zusterkerken zou kunnen worden geschaad, is het ons een behoefte met nadruk uit te spreken dat ook onze zusterkerken ons van de Here geschonken zijn, dat ook zij ons van harte lief zijn en dat het onze bedoeling geenszins is hen te verlaten door op onszelf te gaan staan of door een nieuwe kerkformatie te stichten; maar dat wij volgaarne willen blijven samenleven, respectievelijk met de Christelijke Ge-

reformeerde kerken en met de Gereformeerde (vrijgemaakte) kerken, opdat onze wederzijdse aanvaarding moge uitgroeien tot een algemene, hartelijke en gehoorzame vereniging van alle kerken in de liefde en in de waarheid.

Daarom heeft het ons goed gedacht te besluiten, dat al onze maatregelen een interims karakter zullen dragen, zodat elke kerk voorshands haar eigen bestaan en haar eigen kerkverband behoudt om daar in liefde te blijven worstelen, in den gebede en met de daad, om de vereniging van allen die een even dierbaar geloof met ons verkregen hebben, zodat het worde één kudde onder één Herder.

Onze kerkeraden hebben ervaren dat de weg tot elkander zeer lang kan zijn. De moeilijkheden waren enige malen van dien aard dat de samensprekingen gedurende een lange tijd niet werden gehouden. Eerst na 13 jaar van soms moeitelijke samenspreking kwamen zij tot de uitspraak dat een gescheiden kerkelijk voortleven niet langer verantwoord was. Dit geeft ons te meer vrijmoedigheid om onze zusterkerken nogmaals ernstig op te wekken om in de weg van verootmoediging en smeekgebed elkander te zoeken en vast te houden.

De HERE make U en ons door Zijn Geest tot deze dingen getrouw en bekwaam.

Namens de raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk
Ds. S. van ZWOLL, praeses
J. W. AALDERINK, scriba.
Namens de raad van de Gereformeerde Kerk
Ds. G. van den BRINK, praeses
H. W. GODSCHALK, scriba.

Eindhoven, 15 februari 1963.

Met dit getuigenis, en dat wil uiteraard vooral zeggen: met dat waarvan dit getuigenis spreekt, zijn we zéér blij en den Here zéér dankbaar. Wat we daarin lezen is de verhoring van veel gebeden.

En we ontvangen het met verwondering als een verbeurd geschenk van onze Hemelse Vader. Inderdaad is dit geschenk volkomen verbeurd. Want de toestand in de kerken is dikwijls zo dat we eerder de toorn des Heren moeten duchten dan zijn zegeningen verwachten. Maar nu heeft God ons toch deze „eersteling” geschonken ondanks onze zonde. Hij zij daarvoor geloofd en geprezen.

Wat in het stuk van de Eindhovense kerkeraden vooral treft is de ootmoedige toon.

Er is gelukkig geen zweem van bravoure in. Het wordt zo zuiver en goed gezegd dat de toenadering tussen de kerken een geschenk van God is en dat de gemeenten die zegen openlijk dankbaar en gehoorzaam uit de hand des Heren hebben aangenomen.

Gelovigen en kerken vinden elkander nooit in ware geloofsgemeenschap op de hoogten van eigen (vermeende) voortreffelijkheid, christelijkheid en gereformerdheid, maar alleen in de diepten van de gekende en beleden eigen zonden en door het overwonnen worden door Gods genade en in de verbazing over zijn zegeningen. Er wordt in dit getuigenis ook niets geforceerd en ook niet tot forceeren opgeroepen.

En de broeders in den lande en de zusterkerken worden gelovig en vol liefde vastgehouden.

Wel trilt er in het verlangen dat de aanvankelijke éénwording spoedig een definitieve zal worden. En dan niet alleen in Eindhoven maar in heel Nederland.

We zullen bidden en hopen dat dit getuigenis, dat een prediking is over de ware kerkelijke eenheid, velen moge raken en mee daardoor op deze „eersteling” een „rijke oogst” moge volgen. C.V.

Het leed stroomt naar de zee

De Groninger dichter Hendrik de Vries is een generatiegenoot van Marsman en Houwink, beide reeds door ons besproken, eveneens van Slauerhoff, ter Braak, Du Perron en Vestdijk, die wij nog voornemens zijn telkens aan de hand van een kenmerkend gedicht of prozastuk te behandelen. Deze generatie der vitalisten had o.m. als sterk romantische trek een gericht zijn op en een reizen naar andere landen, lang voor dit gemeengoed werd van de Hollandse burgerman. Zocht Marsman het vooral in zuidelijk Frankrijk en Slauerhoff in het geheimzinnige Azië, Hendrik de Vries was de pionier van de Spanje-reizigers. Hij kent het in middeleeuwse kluisers gebleven Iberische schiereiland door en door en is een eminent vertaler van Spaanse volksliederen. Maar primair is hij toch een oorspronkelijk dichter, die zich — merkwaardigerwijs — in stijl en klank voornamelijk schoolde bij Bilderdijk. Met deze — maar ook met Marsman — heeft hij gemeen een sterke beeldende werking, vooral uitgaande van korte of lange klinkers. In onze bespreking van Marsman's „Zonnige septembermorgen” wezen wij reeds uitvoerig op de schilderende werking van zulk een klankenspel. Dit kunnen we ook bewonderen in het hierbij afgedrukte gedicht, een vers op een Spaans motief. Dit is geen letterlijke vertaling, doch een parafrase op gevoelens zoals deze in enkele zgn. flamenco-liederen plegen te worden geuit.

Gaan wij de drie strofen na en letten we aanvankelijk alleen of vrijwel alleen op de klank, dan treft ons in de eerste strophe de monotone herhaling van de dubbele oo, in: stroomt, stroomt, rood, zooveel, groot, groot; hoop, dood.

Op deze lange klanken drijft deze korte klaagzang.

Zij suggereeren de trage loop van de rivier onder het drukkende avondrood, de eindeloze vloed van tranen, welke meemoet, de uitgestelde hoop op de uitgestrekte velden van de dood. Deze eerste strophe schept een wijde onafzienbare ruimte, onafzienbaar als de jammer, onpeilbaar als de smart.

In de tweede strophe treedt de stilte in en daarmee de verinniging. Dit wordt verklankt in de korte i van: stil, is, wildernissen. En ook door de korte, afknappende klank van de a: nacht, nacht, jammer, smart, zwart, zwart, nacht, wacht, verward. In de eerste strophe vloede het leven uit, hier wordt het samengeballd tot een klein punt, in de nacht die groot is als de rivier en als het dodenrijk. En dit brede en dit smalle speelt om beurten in de derde strophe. Breed zijn: droevig, ruischt, speelt, doof en alle (vele) koude OU-klanken: woud, koud, koud, rouwt. Het laatste woord, de laatste klank is aan de ondergang. En de korte klanken hebben we in de i; stil, wind, in, bemint, wind, blind.

In de eerste strophe staat de eenzame, verlaten en teleurgestelde mens tegenover de rivier en het avondrood, twee grootse natuurverschijnselen, groter dan hij- of zichzelf. Deze moet wel bijzonder somber zijn om bij datgene wat een rivier zoal vervoeren kan in de eerste en enige plaats te denken aan tranen. De lijder heeft veel geleden en wil de absolute vergetelheid. Deze komt niet, wel neemt de eenzaamheid toe, de mens is volstrekt met zichzelf alleen in de dreigende nacht, in het woud waar de wind droevig doorheen ruist. Tot nu toe weten we niet, wie die klaagzang aanhief,

pas tegen het einde mogen we het ontdekken: het is geen hij maar een zij. Want er is sprake van een „hij”, die gespeeld heeft met het geluk van een ander. Degene die klaagt is wellicht dus een bedrogen meisje, een meisje dat steun behoefde, maar werd overgelaten aan de rivier, aan het avondrood, aan de nacht, aan het woud en uiteindelijk slechts aan zichzelf. Doodswensen komen op en het zelfbeklag vindt zijn hoogtepunt in het aanvoelen, dat er noch bij het leven noch bij de dood iemand zal zijn, bewogen met haar lot. Wij nuchtere Noorderlingen kunnen deze gevoelens misschien wat overdreven vinden en van aanstellerij spreken. Maar daarvoor is dit hele gedicht te echt en te oprecht.

Voor de zoveelste maal werd het leed tot lied.

Rotterdam.

P. A. Hekstra.

LIED OP SPAANS MOTIEF.

*De rivier stroomt naar de zee,
Stroomt bloedig in 't avondrood.
Hij neemt zoveel tranen mee,
Hoe groot moet hij zijn, hoe groot.
Rivier, draag mij weg van hier,
Ik hoop alleen op den dood.
't Wordt stil, nacht is nabij,
De nacht vol jammer en smart.
Is die gekomen voor mij,
Hoe zwart moet hij zijn, hoe zwart,
De nacht voor wie niets meer wacht
In wildernissen verward.
't Wordt stil: toch hoor ik de wind,
Hoe droevig ruischt het in 't woud.
Wie speelt, maar niemand bemint,
Hoe koud moet hij zijn, hoe koud.
Gij wind, maak mij doof en blind,
Ik sterf, en geen mensch die rouwt.*

Hendrik de Vries

Vasthouden en ... loslaten ¹⁾

Ongeveer dertig jaar geleden verscheen er van de hand van de schrijfster Ina Boudier-Bakker een boek, dat veel opgang maakte. Hoewel het meer dan duizend bladzijden telde behoorde het tot de meest gelezen boeken van die tijd.

De titel van dit werk, dat uit drie delen bestaat, plaatste je meteen voor een raadsel. Het heette „De Klop op de Deur”. Men vroeg zich af wat de schrijfster daarmee bedoelde. Wie echter na lezing het boek terzijde legde, had een antwoord op die vraag gekregen en moest bekennen, dat het een treffende titel was.

Zoals reeds gezegd bestaat het boek uit drie delen. Elk deel geeft de geschiedenis weer van drie opeenvolgende geslachten. Het eerste boek begint met een jong, levenslustig meisje, de dochter van een dokter uit Amsterdam. Ze trouwt met een rijke koopmanszoon. Er worden kinderen geboren. Deze worden groot en stellen de ouders voor allerlei problemen. Ze groeien naar de volwassenheid en stichten op hun beurt ook weer gezinnen. Zo is er aan het einde van het boek een nieuw geslacht dat zijn plaats in de maatschappij ingenomen heeft, terwijl de beide jonge mensen aan het begin van de historie, oud geworden zijn, een grijze grootvader en een grijze grootmoeder.

En wat is nu het merkwaardige?

Wel, deze oud geworden mensen voelen zich in hun wereld niet meer thuis. Er is zoveel veranderd. De maatschappij heeft een ander gezicht gekregen; het gist en kraakt aan alle kanten; de mentaliteit van de jonge mensen is hun vreemd geworden. Er waren krachten aan 't werk geweest die het leven een andere richting, en andere inhoud gegeven hadden. Ze hadden zich er tegen verzet, maar het baatte niet.

Ze werden overrompeld en gekweld door dat andere, dat voor hen levensvreemde. En het gevolg was dat ze zich in die veranderde wereld niet meer thuis voelden, dat ze er eenzaam waren.

Diezelfde levensgang treffen we aan in de beide andere delen. Jong en enthousiast is het begin, eenzaam en triest het levens-einde. Als ze terugzien op de jaren die verstreken zijn is er veel, dat ze hadden willen vasthouden, maar ze hebben 't moeten loslaten en ze staan tenslotte met lege handen.

Hoe is het nu in het leven van ons, ouden van dagen?

Wij leven ook in een wereld met veran-

derde gewoonten, met een andere mentaliteit, met andere levensvormen en manieren. Veel er van wekt onze verontwaardiging op, of het benaamt ons. Een enkel heel eenvoudig voorbeeld.

Enige tijd geleden vertelde een oude dame mij dat ze bij haar schoondochter op bezoek geweest was. In het gezin van haar zoon was een kindje geboren en oma ging eens kijken. Toen ze binnenkwam was de schoondochter juist bezig de baby van een schone luier te voorzien. Tot haar verbazing en verontwaardiging zag oma dat de jonge moeder dit deed met... een sigaret in haar mond. Toen oma daar aanmerking op maakte lachte de schoondochter en zei: „Och moeder, u is nog zo bekrompen; u gaat niet met uw tijd mee.”

Deze oma heeft daarin iets van de Klop op de Deur ervaren.

Die klop is er ook in ons leven geweest.

Toen we jong waren hebben de meesten van ons een gezin gesticht. Er kwamen kinderen.

Ze groeiden op. We leerden de rijkdom, de bewogenheid van het gezinsleven kennen; er was zonneschijn en schaduw. Maar toen de kinderen groot waren vlogen ze uit als vogels uit het nest, één voor één. Eigenlijk hadden we ze graag willen vasthouden, maar het ging niet, we moesten loslaten. Het gezin kromp hoe langer hoe meer in en het werd eenzaam en stil in ons huis.

Of plotseling kwam er ziekte. We hebben geworsteld om het zieke kind, onze zieke man of vrouw vast te houden. Maar we moesten loslaten want de dood sloeg toe. Een geliefd gezicht verstarde. Er was een lege plaats in onze huiselijke kring gekomen. De Klop op de Deur.

Telkens en telkens weer klinkt die klop. Niet alleen in de grote, maar ook in de schijnbaar kleine dingen van ons bestaan, zelfs als ze op zichzelf een prettige kant hebben. Mijn vrouw en ik bijvoorbeeld zijn kortgeleden verhuisd, kleiner gaan wonen. De kinderen waren getrouwd en het huis was ons te groot geworden. Maar 't gevolg van die verhuizing was dat we veel van onze meubels moesten opruimen of door kleinere vervangen. Dat bracht ook zijn pijn mee. Je bent aan je meubels gehecht. Ze hebben je zoveel jaren gediend en aan vele zijn herinneringen verbonden. Dát stuk hebben we gekocht toen we nog verloofd waren. Dié stoel kregen we toen we onze koperen bruiloft vierden. Het orgel is nog een geschenk van vader en moeder;

die schemerlamp gaven de kinderen toen we vijftienvig jaar getrouwd waren. Dat schilderij kochten we toen we een buitenkansje hadden. Men hoort wel eens spreken over „die stomme meubels”. Dat is waar zolang ze in de etalage van een winkel of in een venduhuis staan. Maar een meubelstuk in een gezin krijgt een geschiedenis, raakt met ons bestaan ver-groeid.

Heel treffend zag ik dit eens in een bejaardentehuis. De kamer van het grijze echtpaar waar ik op bezoek was, zag er keurig en smaakvol uit. 'k Ontdekte echter één dissonnant. Tegen de wand, dicht bij het raam, stond een orgelkrukje. En op dat tabouretje bevond zich een vaas met kleurige bloemen. Dat streed m.i. met de goede smaak van de bewoners. Wie zet er nu een mooie vaas met prachtige bloemen op een orgelkruk? Mijn ogen bleven er even te lang op rusten en mijn gastvrouw had bevreemding op mijn gezicht gezien. Toen zei ze, met een hoofdbeweging naar het krukje:

„U vindt het eigenaardig dat een orgelkrukje gebruikt wordt als bloementafeltje, nietwaar? Ik kan me dat begrijpen. Maar ik zal u uit de droom helpen. Dat tabouretje behoorde vroeger bij het orgel dat in onze huiskamer stond. Wat hebben we van dat orgel een genot gehad. Vooral 's zondags. Dan zongen we er bij, het hele gezin. Meestal speelde mijn dochter er op en ze deed het graag en goed. Al spelende zong ze met haar heldere, gevoelvolle stem. Toen werd ze plotseling ziek. Binnen een week was het beslist. We moesten haar naar 't kerkhof brengen. Er is daarna niet veel meer op het orgel gespeeld. En toen we naar het bejaardentehuis gingen moesten we het instrument verkopen. Er was hier geen plaats voor. Maar het orgelkrukje heb ik gehouden en meegenomen. Dat wilde ik niet missen. Als ik naar dat krukje kijk, dan zie ik mijn dochter nog spelen en hoor ik haar weer zingen. En die bloemen zijn een herinnering aan de vreugde die we van dit kind beleefd hebben. 'Ik vermoed,' vervolgde zij met een weemoedig glimlachje, ‚dat u het nu niet zo'n vreemde combinatie meer vindt.’

Zo was het inderdaad. Dat onnozele orgelkrukje had voor een ander niet de minste waarde, maar voor die moeder was het omhangen met het veelvorige kleed der herinnering.

Hebt ge weer de klop op de deur gehoord?

De Klop op de deur. Dat wil zeggen: Ontvangen en... weer moeten loslaten. Al het heden wordt verleden. Niets is hier blijvend.

Over dat moeten loslaten wat we zo graag zouden willen vasthouden, las ik in het Nieuwe Testament een aangrijpend voorbeeld. 't Was slechts één trekje uit het schone verhaal van de verheerlijking op de berg. Christus had behoefte om te bidden, om te spreken met Zijn Vader in de hemel. Met Zijn drie meest geliefde discipelen beklimt Hij de berg.

Als ze de top bereikt hebben wordt het donker. Maar boven hen welft zich in oosterse pracht de nachtelijke hemel, waaraan miljoenen sterren staan te stralen als Gods kristallen lampen.

De Heiland zondert zich af tot gebed. En de drie discipelen? Och, het vergaat hun als straks in Gethsemané. Ze vallen in slaap.

Maar plotseling schrikken ze op. Ze horen stemmen. En tot hun grote verbazing zien ze hun meester gehuld in een heerlijkheid die niet uit te spreken is. Zijn aangezicht straalt als de zon. Zijn kleren schijnen uit louter licht gegeven. Hemelglorie is op Hem neergedaald. — Doch dat is het enige niet. Bij Hem zijn Mozes en

Elia en ze spreken met elkaar over de uitgang die Jezus zou volbrengen uit Jeruzalem.

Mozes heeft ook een uitgang gekend; de uitgang, de exodus uit Egypte. En met de honderdduizenden Israëlieten had hij op de andere oever van de Schelfzee een loflied gezongen bij het gerinkel der tamborijnen.

Elia had ook zijn uitgang gehad; zijn uitgang uit deze wereld in een vurige wagen, getrokken door vurige paarden.

Nú spreken ze over Jezus' uitgang. Dan geen juichend volk, maar een volk dat kort te voren geroepen heeft... Kruist Hem! Kruist Hem!"

Dan geen vurige wagen en vurige paarden, maar een kruis en een gegeselde rug, een doornenkroon en wenende vrouwen.

De jongeren begrijpen dat nog niet. Sprakeloos kijken ze naar de hemelse schoonheid, naar de hemelse figuren uit het Oude Testament. En als ze merken dat Mozes en Elia afscheid gaan nemen, dan komt Petrus vlug naar voren. Hij wil die heerlijkheid vasthouden. Dat rijke, dat schone, dat stukje hemel wil hij niet meer missen en daarom zegt hij: „Heere, laten we drie tenten maken. Voor U één en voor Mozes één en voor Elia één. Maar nauwelijks heeft hij uitgesproken, of een wolk overschaduwde Jezus en Mozes en Elia. En uit die wolk klinkt Gods stem: „Deze is Mijn geliefde Zoon, hoort Hem!"

Dan verdwijnt plotseling de heerlijkheid. Het donker omgeeft hen weer en de Heiland treedt op hen toe met de woorden: „Staat op, en vrees niet."

De discipelen en ook de Meester moesten de hemelglorie loslaten om terug te keren naar de aarde beneden, waar donkerheid en pijn en smart was en waar straks een kruis zou worden opgericht.

Nog één ding.

Wij hebben in ons leven ervaren dat de tijd vliegt.

Tijd en lijden zijn twee begrippen die met elkaar verbonden zijn. De Bijbel spreekt er ook van en we kennen de psalm:

„Als een kleded zal 't al verouden,
Niets zal hier zijn stand behouden.
Wat uit stof is neemt een end
Door de tijd die alles schendt."

In onze taal kennen we ook een gezegde dat daarop wijst namelijk: de tand des tijds.

Er zijn machtige bouwwerken die door de tand des tijds zijn vernield.

In Griekenland waren eens marmeren tempels; nu zijn het puinhopen; er zijn slechts resten van schoonheid overgebleven.

Zo is het met talrijke bouwwerken in verschillende landen en streken. Ze waren schoon en sterk, maar in de loop van de eeuwen zijn het droeve puinhopen geworden.

Het is echter niet nodig naar die bouwsels uit de oudheid en uit verre landen te kijken. We kunnen dicht bij huis blijven, want het mooiste, het fijnste bouwwerk van de schepping is het menselijk lichaam, zijn u en ik. En dan weten we meteen hoe ook dat bouwwerk door de tand van de tijd toegetakeld is. Daar kunnen we allen over meespreken, de één in meerdere, de ander in mindere mate. Nietwaar, er zijn grijze haren, dove oren, slechte ogen, wankelende benen, bevende handen, tandeloze monden. De knagende tijd heeft ook ons aangeraakt en straks ligt ook ons levenshuis in puin.

Tijd betekent afbraak.

In het doopsformulier staat het zo precies. Het leven is niet anders dan een gestadige dood. Gestadig dat wil zeggen: zonder onderbreking, voortdurend, zonder rust.

Een gestadige dood, een langzaam sterven.

Sterven is niet dat je hart stilstaat en het bloed ophoudt te stromen. Dat is maar een onderdeel van het sterven, al is het ook de slotfase. Sterven is, dat stuk voor stuk de vele banden die je met het leven verbinden worden doorgesneden. Daar kan iemand over meespreken die met pensioen gaat. Een complex van banden wordt dan doorgesneden: de band met het werk, met de collega's, met de connecties. Als je je lichaam niet zo meer ter beschikking hebt als vroeger, zodat je van veel van je liefhebberijen, je bezoeken, het uitgaan, het reizen afstand moet doen, dan voel je dat er telkens iets breekt. Hoe ouder je wordt, hoe meer banden er doorgesneden worden.

Is het leven daarom troosteloos? Uitzichtloos?

Eindigt het in de gruwel van volkomen ontbinding?

We weten gelukkig wel beter.

Zeker, alle banden worden tenslotte doorgesneden. Ook die met onze geliefden; er blijft er niet één meer over.

Ja toch! Eén band is onverbrekelijk, de band aan Christus. Hoor maar.

„Want ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven, noch engelen noch machten, noch heden noch toekomst, noch krachten, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere."

En die ene band, daar hebben we genoeg aan.

Die is onze enige troost in leven en in sterven.

Daar hebben niet alleen oude mensen genoeg aan, maar ook jonge mensen, ook kinderen.

'k Herinner me van een kind dit merkwaardige voorval.

't Was een ventje van tien jaar. Zijn jonge lichaam werd gesloopt door jeugdkanker. Zijn ouders wisten dat niet; de dokter natuurlijk wel.

Deze vond het eindelijk noodzakelijk vader en moeder voor te bereiden op de hopeloze toestand van hun kind.

Op zekere morgen kwam hij weer op bezoek en onderzocht de kleine patiënt. Na afloop nam hij de moeder terzijde; ze keek hem met angstige vraagogen aan. Heel voorzichtig zei de dokter:

„Mevrouw, uw kind heeft zijn beste dagen gehad."

Maar de kleine Frits had, met het soms scherpe gehoor van een ernstige patiënt, de dokter verstaan. Hij keerde zich in zijn bedje om en zei, tot grote verbazing van de moeder en de arts:

„Nee dokter, mijn beste dagen komen nog, want ik ga naar Jezus."

Ziet u? Alle banden werden bij die kleine doorgesneden, maar die ene band bleef en die deed het kind glimlachen in het aangezicht van de dood.

Straks, in de eeuwigheid, zal er geen lijden meer zijn. Alle tranen zullen van de ogen zijn gewist. Daar zal ook geen tijd meer zijn. Soms geeft de Heere ons daar een voorproef van. Het kan bijvoorbeeld gebeuren, dat we 's zondags naar een preek luisteren die ons zó boeit, zó aangrijpt, zó met vreugde vervult dat we de tijd vergeten. En als de dominee dan „amen" zegt verbazen we ons en zeggen: „Nu al?"

Zie, dat is een voorsmaak van wat komt, een voorsmaak waarvan een dichter zo fijn gezongen heeft:

Zo gunt God ons de aardse vruchten
Wier smaak een smachten achterlaat,
Tot eenmaal op ons laatste vluchten
Zijn gouden hemel opengaat.

Amersfoort.

J. H. Veenkamp.

1) Toespraak gehouden voor een vergadering van „bejaarden".

BOEKBESPREKING

Centraal Bureau voor de Statistiek: Vrije-tijdsbesteding in Nederland; Deel 9: Kerkelijke gezindte en vrije-tijdsbesteding, Zeist, 1959.

De vrije-tijdsbesteding is in onze eeuw van zo grote betekenis geworden, dat er al eens stemmen opgegaan zijn om een ministerie voor de vrije tijd in het leven te roepen. Nu valt niet te ontkennen, dat de vrije tijd een serieus probleem is. In „onze kringen" wordt nogal eens lichtelijk smalend over moderne problemen gedaan. „Problemen bestaan niet, tenzij we ze zelf maken" is een in het algemeen wel juiste waarheid, maar niettemin een dooddoener. Er wordt niets mee geanalyseerd en niets mee opgelost. Een feit is, dat door de veranderingen in de maatschappelijke constellatie een deel van de „voormalige" arbeidstijd beschikbaar gekomen is voor andere doeleinden. De industrialisatie heeft een ander levenspatroon doen ontstaan dat van diepgaande invloed is op de gedragingen van de mensen, zowel in het werk als daarbuiten. Het is begrijpelijk, dat er onderzoek wordt verricht naar de vrije-tijdsbesteding, omdat het nuttig is te weten welke ontwikkelingen er gaande zijn, welke interessen opbloeien of afsterven. Kennis hiervan kan van belang zijn, bijv. voor het onderwijs, het verenigingsleven of het kerkelijk leven.

Een aantal jaren geleden heeft het C.B.S., in opdracht van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, een onderzoek ingesteld naar de culturele en sociale betekenis der huidige vrije-tijdsbesteding, onder meer om een inzicht te verwerven in „de culturele structuur van Nederland". Het C.B.S. heeft een aantal rapporten uitgebracht over avond- en weekendbesteding, bioscoopbezoek, leesgewoonten, verenigingsleven, bezoek aan toneel- en muziekuitvoeringen, muziekbeoefening en het beoefenen van liefhebberijen. Daarnaast zijn een aantal „variabelen", die een bijzondere invloed op de vrije-tijdsbesteding bleken te hebben, apart behandeld, te weten: het sociale milieu, de kerkelijke gezindte en de leeftijd.

Het geheel geeft een zeer kleurig beeld van de vrije-tijdsbesteding van de „gemiddelde Nederlander".

Een bijzonder belangwekkend gedeelte is deel 9, over het verband tussen vrije-tijdsbesteding en kerkelijke gezindte. De indeling die hierbij gemaakt is, is de volgende: rooms-katholiek, nederlands-hervormd, gereformeerd, ander kerkgenootschap en geen kerkgenootschap. Nu kan hiertegen als bezwaar aangevoerd worden, dat deze indeling te veel over het hoofd ziet. Een „gereformeerde Bonder" houdt er ongetwijfeld andere voorkeuren met betrekking tot zijn vrije-tijdsbesteding op na dan een vrijzinnig-hervormde. Beide zijn evenwel ondergebracht onder nederlands-hervormd. Uitsplitsing naar richting zou te kleine aantallen opleveren om nog statistisch betrouwbaar materiaal te krijgen. Anderzijds wilde men zich uiteraard niet in allerlei details verliezen, maar een bepaald generalisatie-niveau bereiken, waarop meer „algemene" uitspraken mogelijk zijn. Daarom zijn ook alle gereformeerden tesamen genomen, een handgreep, die het Centraal Bureau voor de Statistiek kennelijk gemakkelijker aagaat dan de vereniging tot herstel van de eenheid van gereformeerde belijders. De inter-gereformeerde controverse (en vooroordelen) zijn dus buiten werking gesteld door de veronderstelling, dat deze onderlinge verschillen niet van dien aard zijn, dat ze een totaal van elkaar verschillende vrije-tijdsbesteding tengevolge zouden hebben. De „synodalen" moeten er dus vrede mee hebben, dat ze in één tabel figureren met die bekrompen van de wereld afgeschermd „vrijgemaakten" en omgekeerd hebben de laatsten zich er bij neer te leggen dat ze op één hoop worden gegooid met die van de gereformeerde zede losgeslagenen, die de bioscopen helpen bevolken en over dansvloeren zwieren.

Het is ondoenlijk alle resultaten uit deze publicatie te vermelden. Belangrijk zijn, wat het rapport „de typisch gereformeerde tendenties" noemt.

De gereformeerden hebben een stijl van vrije-tijdsbesteding, waaruit duidelijk een principiële afwijzing van bepaalde ontspanningsmogelijkheden, een zekere intellectuele instelling en een hoge mate van belangstelling voor religieuze zaken spreekt (pag. 57). De rooms-katholieken daarentegen hebben een zekere voorkeur voor „lichtere" vormen van ontspanning. Kaarten, biljarten, dansen en bezoek aan sportwedstrijden komen bij hen meer voor; lager is weer het percentage lezers, en de frequentie van deelname aan het verenigingsleven. De nederlands-hervormden wijken nauwelijks af van het „gemiddeld" patroon van de gehele nederlandse bevolking.

De gereformeerden kenmerken zich dus door een intellectuele inslag: een hoger percentage lezers, een hogere lees-frequentie, „hogere" kwaliteit van de lectuur, betrekkelijk geringe belangstelling voor verenigingen, waarvan ontspanning en/of vermaak de doelstelling is, sterke

belangstelling voor schaken en dammen. De belangstelling voor de religie blijkt onder meer uit de sterke voorkeur voor godsdienstige boeken, de besteding van de zondag en de plaats van het christelijk lied, gezongen bij het orgel.

De in dit onderzoek naar voren getreden karakteristiek van de vrije-tijdsbesteding van de gereformeerden is over het algemeen wel juist te noemen. Als het onderzoek over een decennium zou worden herhaald, zouden wellicht heel wat verschuivingen zijn opgetreden. Het is bijv. denkbaar, dat door de televisie het onderscheid tussen de verschillende recreatie-patronen steeds meer zal vervagen, zodat een „gemiddelde gereformeerde” en een „gemiddelde katholiek” dicht bij elkaar in de buurt zijn gekomen.

De veronderstelling is daarbij gerechtvaardigd, dat de gereformeerden tegen die tijd ervaren biljarters zullen zijn geworden. Of de rooms-katholieken zich in groten getale op de korte verklaring zullen hebben geworpen, zal een nieuw statistisch onderzoek dan moeten uitmaken. Jac. van Weringh.

PERSSCHOUW

Rondom „de zaak Telder”

IV

We willen ook deze week weer voortgaan met onze opmerkingen over „de zaak ds Telder”.

De vorige keer hebben we er op gewezen dat de voornaamste opsteller van de catechismus een in wezen grieks-heidense opvatting van de menselijke ziel huldigde. Hij zag de menselijke ziel globaal genomen namelijk net als de grote Griekse denker Aristoteles. Als we daarom de catechismus in wat hij zegt over het sterven en de wederde opstellers ervan, zouden we ook die opvatting de opstellen ervan, zouden we ook die opvatting omtrent de ziel in de catechismus moeten inlezen. En als we inderdaad, op straffe van met de belijdenis te **knoeien**, verplicht zouden zijn de woorden van de catechismus precies zo op te vatten als de auteurs ervan dat deden, dan **moesten** we dat inderlaad zo doen.

Die zielsopvatting van Aristoteles heeft met allerlei variatie meer dan drie eeuwen onbeperkt geheerst in de gereformeerde wereld.

Wat de leer van de mens betreft was er in de grote Reformatie weinig sprake van doorgaande reformatie geweest! Wat die leer aangaat bleef men doorgeven wat de grote scholastieke, roomse theologen en filosofen reeds eeuwen hadden geleerd en steeds onveranderd bleven leren. Die van oorsprong heidense, scholastieke, „gechristianiseerde” leer omtrent de ziel was en bleef het algemene gevoelen, de „gangbare opvatting” onder de gereformeerden. Natuurlijk werden er wel enkele correcties in aangebracht. Veelal werd b.v. geleerd dat iedere ziel door God geschapen en op een bepaald tijdstip in het lichaam ingebracht en daarmee verbonden werd. Maar overigens, speciaal wat het „wezen” der ziel en haar „vermogen” betreft, bleef men de oude heidenen trouw.

Bavinck b.v. omschreef in zijn „Beginselen der Psychologie” (1897) de ziel als „het levensprincipe van het stoffelijk organisme”. De ziel is z.f., „het innerlijk levensbeginsel van een organisch wezen, de grond van zijn verschijning en beweging. De ziel is voorts een substantie. Evenzo is ook het lichaam een substantie. En deze twee substanties zijn „ten nauwste verwant, ten innigste verbonden, van nature en van ’t eerste ogenblik af op elkaar aangelegd en voor elkaar bestemd.” Lichaam en ziel zijn „in zekere zin”(1) samengevloeid tot een „derde natuur die we menselijke noemen en die, in weerwil van de twee substanties, waaruit zij samengesteld is, toch in het bewustzijn (!), in het ir (!) „een ongescheiden ongedeelde, onvermengde, onveranderde eenheid vormt.”

Uit deze laatste woorden merkt men dat Bavinck een analogie ziet tussen de beide naturen van Christus, zijn goddelijke en zijn menselijke natuur, en de verbinding tussen die beide enerzijds en de ziel en het lichaam van de mens en de samenvoeging van die twee in de ene mens anderzijds.

Geesink (Van 's Heeren Ordinantiën II, 275) omschreef de ziel van de mens als een onstoffelijk, enkelvoudig, onsterfelijk wezen, dat aangelegd is op het menselijke lichaam.

En Hoekstra sprak van de ziel als van een geestelijke, eenvoudige, onstoffelijke, onzichtbare, onontbindbare, onsterfelijke, onoplosbare substantie. Volgens hem is de ziel qua creatuur ook van hoger orde dan het lichaam. Dat is ook weer typisch griek gedacht. Hoekstra spreekt er namelijk over dat de ziel niet door het lichaam kan „bezoedeld” worden, al kan zij wel op het lichaam inwerken.

Het is nu een van de genadegaven van God aan zijn volk, dat Hij het successief de ogen opende

voor het foutieve en verderfelijke van de zo lang geheerst hebbende, van oorsprong heidense zielsopvatting. We mogen in verband daarmee ongetwijfeld spreken van een „voortgaande reformatie” die door Hem in deze gegeven werd.

Het is boeiend te ontdekken hoe de ogen successief opengingen voor wat er in de gangbare zielsopvatting verkeerd was en voor wat de Heilige Schrift inzake de mens en speciaal de ziel, de geest enz. leert.

Ik wil een paar voorbeelden geven van de wijze waarop het licht doorbrak.

We hoorden dat tot de gangbare zielsopvatting ook dit hoorde dat men aan de ziel onsterfelijkheid toekende. De uitdrukking „onsterfelijke ziel” lag dikwijls zelfs in de mond van vele christenen bestorven.

In die leer van de onsterfelijkheid der ziel werd bovendien een „waarheid” begroet welke niet alleen door alle christenen maar ook door aanhangers van andere godsdiensten als Jodendom, Mohammedanisme, Boedhisme werd aanvaard.

Er ontstond dan ook in „Christelijk Nederland” grote deining toen een Minister van Binnenlandse Zaken in 1870 in de Tweede Kamer verklaarde dat de leer van de onsterfelijkheid der ziel contrabande was op de Staatsschool. Dat was voor velen het summum van boosheid! Ook heel veel liberalen „geloofden” immers nog aan de bekende trits „God, deugd, onsterfelijkheid.”

In die situatie schreef Dr Kuyper een kleine brochure met de titel „De leer der onsterfelijkheid en de Staatsschool.” Hij wees er daarin op, dat zeer velen hadden gezwegen toen de geopenbaarde godsdienst, het Evangelie van Jezus Christus van de openbare scholen werd verdreven, maar dat men alarm sloeg toen men ook de „natuurlijke godsdienst” daaruit verdreef. Kuyper verblijdde en bedroefde zich over deze verontrusting. Hij verblijdde zich erover „want liever natuurlijke godsdienst, dan geen godsdienst met al.” Maar Kuyper was ook bedroefd, want het bleek zonneklaar dat de grote massa der „protestanten” niet schroomde de geopenbaarde godsdienst prijs te geven, en nu zelfs nog niet van de dwaalweg terugkomt, nu het blijkt dat ook de natuurlijke godsdienst haar ontvalt.

Na deze opmerking gemaakt te hebben gaat Kuyper dan nader in op de leer van de onsterfelijkheid der ziel.

Hij schrijft daarover het volgende:

„Voor de „onsterfelijkheid” als voor het éne nodige strijdt men.

Maar onze lezers althans zullen gevoelen, dat die leer der onsterfelijkheid niet ons, maar de rationalisten ontnomen wordt.

Slaan we de Schrift op, dan vinden we het woord onsterfelijkheid slechts **tweemaal** gebezigd, en geen dier beide keren in de zin van onsterfelijkheid der ziel.

Zij leert ons alleen, dat er buiten dit rijk des doods, waarin wij thans leven, nog een ander rijk, nog een andere wereld is, waar „athanasie” d.i. onsterfelijkheid heerst en ze zegt op de éne plaats (1 Kor. 15 : 53), dat ons lichaam die onsterfelijkheid zal **aandoen**, en op de andere (1 Tim. 6 : 16) dat „God alleen de onsterfelijkheid heeft.”

Na zo de Heilige Schrift te hebben laten spreken gaat Kuyper dan als volgt verder:

„**Onsterfelijkheid der ziel**” is een uitdrukking, die voor het Evangelie niet kan bestaan. „Onsterfelijk” is wat „niet sterft”, en het Evangelie leert juist, dat de ziel **dood** is, en dood blijft, zolang ze niet door Christus ten leven gewekt wordt.

Daarom weet ook de Apostolische belijdenis van geen onsterfelijkheid.

Daarom vindt men ook in onze Psalmen van geen onsterfelijkheid. (Wel in sommige gezangen).

Daarom wordt ook in onze Geloofsbelijdenis wel van „onsterfelijk worden” gesproken, maar de leer der onsterfelijkheid in de gewone zin gemist.

Wat de rationalist „onsterfelijkheid” noemt dat is de Christen „het eeuwige leven”.

Het eeuwige leven! Dat is onze belijdenis. Zo leert het ons de Schrift. Zo getuigen het onze Symbolen.

Die „onsterfelijkheid der ziel” is onschriftuurlijk, om de onware scheiding die ze maakt tussen ziel en lichaam, en de loochening die er onmiddellijk uit voortvloeit van de wederopstanding des vleses.”

Ze is onschriftuurlijk. Omdat ze het feit der zonde, en dus de geestelijke dood buiten rekening laat.

Ze is onschriftuurlijk. Omdat ze de opstanding ten laatsten dage buiten sluit, en de vruchtbare moeder is van die reeks onware voorstellingen, die over de toestand na de dood thans gangbaar zijn.

Neen, de Schrift bezit te heilige harmonie, dan dat men haar de ongerijmdheid van „onsterfelijke stervelingen” mag opdringen.”

Op deze radikale wijze rekende Kuyper reeds in 1870 met de idee van „de onsterfelijkheid der ziel” af.

Bijna een halve eeuw later, nadat hij in de tussentijd meermalen op hetzelfde aambeeld had geslagen, liet hij zich nog als volgt uit:

Het sterven slaat „niet enkel op ’t lichaam gelijk de leraars der onsterfelijkheid het toch eniglijk voorstellen, maar **op lichaam en ziel beiden**. Ook de verlorene krijgt zelfs, als men ’t zo wil, bij het oordeel het lichaam terug, en bestaat in de rampzaligheid beide naar lichaam en ziel voort, edoch zonder van de dood verlost te worden. Voor hem bestaat alzo de **eeuwige dood** dan ook niet in een teniet gaan, maar in een blijven voortbestaan, doch nu beroofd van wat eerst rijk maakte, en negatief straflijdende doordat in die beroving wat hem eerst sterkte en hem kracht schonk, in zijn tegendeel omslaat, en tot ’t knarsen der tanden inleidt. Wie recht oordeelt erkent dan ook aanstands, dat ook al toeft onze dood naar het **lichaam**, de dood naar de **ziel** er van onze geboorte af is en dat die dood inzake onze ziel eerst van ons wordt genomen als ’t Gode belieft ons weder te baren ten leven. Krankheid en allerlei lijden kan reeds, eer we sterven, ons de beroving van wat tot het volle leven behoort, hier op aarde doen ervaren, maar ten volle gaat die beroving toch eerst met het sterven in.” (Van de Voleinding, III, blz. 29)

Wat Kuyper hier naar de Schriften leert kan zo worden samengevat:

1. De mens bestaat eeuwig, hij wordt nadat hij eenmaal geboren werd nooit meer geannuleerd in Gods heelaal.

2. De mens komt „dood” ter wereld. En als geen wonder intreedt gaat hij van dood tot dood steeds voort, totdat hij eenmaal, bij Christus’ wederkomst, komt in de eeuwige, de voleinde dood. De mens is dus van de aanvang af naar ziel en lichaam aan de dood onderworpen. En hij blijft dat. Zijn bestaan is een permanent gestorven zijn en sterven.

3. Voor de idee van een „onsterfelijkheid der ziel” is in het Schriftuurlijke denken derhalve geen plaats.

4. Het leven ontvangt de mens alleen uit genade door een wonder Gods. Wel is het aardse bestaan der levendgemaakten hier op aarde niet anders dan „een gestadige dood”. En voor zover ze de wederkomst van Christus niet beleven moeten allen tenslotte ook sterven. Maar desondanks leven ze. En het leven dat ze ontvangen is eeuwig.

5. Bij de wederkomst van Christus zullen de gelovigen in heel hun existentie onsterfelijk worden. Ze zullen onsterfelijkheid „aandoen”. Dan wordt de laatste rest van de dood die ook nog in hen werkte weggedaan, die dood wordt dan ook in hen „verslonden tot overwinning”. Ze worden dan naar ziel en lichaam inderdaad én geheel én voor goed onsterfelijk.

Maar niet alleen ten aanzien van de onsterfelijkheid der ziel brak een beter, een meer Schriftuurlijk, licht door. Dat geschiedde ook ten opzichte van de mens als geheel, de menselijke ziel en het menselijke lichaam.

Ik wil ter illustratie daarvan een paar uitspraken van Bavinck noemen.

In zijn „Bijbelsche en Religieuze psychologie” (blz. 16) spreekt deze over de schepping van de mens. Hij wijst er dan op dat de Schrift ervan spreekt dat „de eerste mens, van boven de adem des levens ontvangende” tot een „levende ziel” wordt. En dan volgen deze woorden: „Bij dit woord ziel moet men niet denken aan de betekenis, die wij er tegenwoordig mede verbinden, en die wij eigenlijk veel meer aan de filosofie dan aan de H. Schrift hebben ontleend. Levende ziel betekent hier eenvoudig, dat de mens door inblazing Gods tot een levend wezen geworden is, en wordt daarom ook elders op alle levende wezens toegepast. Gen. 1 : 20, 21, 24, 30.” Enkele bladzijden verder lezen we (blz. 30): „In de regel verstaan wij onder ziel die geestelijke substantie, welke met het lichaam het wezen des mensen uitmaakt, en die door haar onstoffelijkheid en onsterfelijkheid zich juist van het uit stof gevormde lichaam onderscheidt. Dit is echter een opvatting van de ziel, welke meer aan de filosofie van Griekenland, dan aan de Christelijke theologie is ontleend. In de nieuwere psychologie is deze begripsbepaling over het algemeen wel prijsgegeven, en ingevuld voor een andere, welke in het woord ziel slechts een verzamelwoord van alle bewustzijnsverschijnselen ziet. Maar daargelaten de meerdere of mindere juistheid van deze omschrijving, het is duidelijk, dat ze even vreemd is aan de Schrift als de eerstgenoemde; wij moeten dus onpartijdig te werk gaan, alle vooropgezette meningen ter zijde zetten, en eenvoudig aan de Schrift vragen wat zij onder ziel verstaat.”

Zo schreef Bavinck, meer dan twintig jaar nadat hij zijn „Beginselen der Psychologie” deed verschijnen.

Teder voelt bij het overwegen van de geciteerde uitspraken dat ze een radikale kritiek bevatten op het overgeleverde zielsbegrip — en dat ze de weg wijzen naar een beter inzicht, namelijk de weg der Schriften. C. V.

De kerk achter het ijzeren gordijn.

In Waarheid en Eenheid vond ik het volgende stuk. Het werd daarin overgenomen uit een R.K. krant zo staat er en wel uit een artikel van „de bekende pater Wierenfried van Straten in z'n „Offensief tegen de valse vredesbeweging.” Hier is het.

„Ik ben geschokt en zeer bezorgd geworden door wat ik heb ervaren bij mijn bedeltocht voor hulp aan Oost-Europa. Het Westen flirt met het communisme. Ik vond bij jonge intellectuelen, leken en priesters een volkomen misverstand over het wezen van het communisme. Dit misverstand beruiste meestal op onwetendheid en verkeerde voorlichting. Ik ontmoette dat intellectueel-misprijzende lachje van: „Och pater, wat maak je je dik. 't Is allemaal niet zo erg meer met het communisme. Hou je kalm en verpruts niet de kansen op vreedzame coëxistentie.” Dit is funest! Ik zal daarom gegevens publiceren over de kerk in Rusland en de satellietlanden, waaruit blijkt dat het een vervolgde kerk is. Als de Italiaanse communistenleider Togliatti zegt: „Een godsdienstige overtuiging is geen enkel beletsel voor het lidmaatschap van de partij.” Dan antwoord ik: er is geen pact mogelijk met de duivel. Het communisme is en blijft atheïstisch. Werkelijk vreedzaam naast elkaar bestaan vereist een minimum aan wederzijdse waardering, aan goede trouw, aan bereidwilligheid om de ander te eerbiedigen. Dat alles ontbreekt in het communisme. Het is momenteel bezig ons in slaap te sussen om dan des te harder toe te slaan. Zie Tsjecho-Slowakije van 1948.

Als 500 priesters in Moskou bijeenkomen voor het Vredescongres, dan zegt men: Kijk eens hoe vrij de godsdienst in Rusland is. Maar men vergeet, dat de Russische priesters lid moeten zijn van deze Vredesbeweging, die in feite een door de partij gecontroleerd priester-syndicaat is. Alleen door dit lidmaatschap krijgen ze een brief, nodig om zielszorg te mogen uitoefenen en om salaris en pensioen te krijgen. Men weet niet, dat de priesters van achter het IJzeren Gordijn vrijwel niet buiten hun parochie mogen komen en dat die Vredescongressen de enige manier zijn om samen te komen, de eenzaamheid te doorbreken, om te biechten. Weten onze intellectuelen wel, dat iedere bisschop ginds een secretaris heeft, aangesteld door de Staat? Elke uitgaande en binnenkomende brief passeert hem! Zestig bisschoppen van achter het IJzeren Gordijn nemen deel aan het Concilie, maar weet u ook, dat hun secretarissen hen nooit uit het oog mogen verliezen? Ik heb ze gesproken die bisschoppen in de Sint Pieter, waar de secretarissen niet mogen komen en hoorde van de afschuwelijke druk waaronder ze leven en de jarenlange folterende angst. Ja, onlangs heeft een professor u trachten te overtuigen van de goede wil en de oprechtheid van patriarch Nikodiem van Moskou. Wel, die professor heeft misschien wel verstand van oecumene, maar niet van het communisme. Anders zou hij weten, dat Nikodiem tot zijn 18e jaar in de partij is opgeleid voor een belangrijke functie. Dat daarna pas zijn kerkelijke carrière is begonnen en dat het de partij is, die deze carrière voor Nikodiem heeft gemaakt.

Wat hier in West-Europa gaande is, is zeer gevaarlijk. Voor Duitsland ben ik niet bang. Dat is immuun voor het communisme door al te nauw contact ermee. Maar in Nederland en ook ook in Frankrijk flirt men al te zeer met progressieve gedachten. En ik ben heel bang, dat de ondergrond daarvan materialisme is, burgerlijkheid en angst voor het offer. De mensen willen de vreedzame coëxistentie zo graag, omdat het voor hen rust betekent. Ze weten eigenlijk liever niet hoe het wél toegaat achter het IJzeren Gordijn. Ze gaan de strijd liever uit de weg. Ze weigeren offers te brengen.”

Tegelijkertijd las men in de Nieuwe Zwolse Courant het volgende bericht:

Een aantal Nederlandse theologen en de Wereldraad van Kerken in Genève hebben uit Boedapest bericht ontvangen dat prof. Laszlo Pap van zijn ambt ontheven is. Prof. Pap is een der leidende figuren in de Hongaarse Herv. Kerk.

Vijf jaar geleden werd prof. Pap ontslagen aan de universiteit in Boedapest waar hij het Oude Testament doceerde. Hij werd toen aangesteld als predikant in Murga in het kerkdistrict Tolta.

Thans heeft hij van bisschop Szamoskozi Istvan bericht ontvangen „dat hij zich niet op een bevredigende wijze heeft kunnen inpassen in de dienende gemeenschap van de kerk”.

Gelijktijdig ontving prof. Pap de mededeling dat hij voor een uitkering van f 150,— per maand een beroep kon doen op de diakonie van zijn kerkdistrict.

Zowel in Nederland als in Genève overweegt men stappen te ondernemen tegen deze gang van zaken.

Prof. Pap is een leerling van wijlen Prof. Dr. A. Noordt. Hij promoveerde onder diens leiding. De trouwe christenen hebben het hard te verduren onder het communistisch regiem. Denken wij wel aan hen? Christelijk?

KERKNIEUWS

Toenadering te Amsterdam

Na een aantal gehouden besprekingen tussen wederzijdse predikanten en kerkeraden van de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) van groot-Amsterdam, kon een concept-verklaring worden opgesteld waarover de kerkeraden, gehoord de resp. gemeenten, zich zouden beraden.

Dit beraad heeft in alle betrokken kerkeraden geleid tot het besluit om dit concept te aanvaarden en te verheffen tot een definitieve uitspraak, waarvan hier de tekst volgt:

Verklaring.

De kerkeraden van resp. de Christelijke Gereformeerde kerken en de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) te Amsterdam verklaren bij deze, ieder voor zich en gezamenlijk, mede met verwijzing naar de desbetreffende uitspraken van resp. de Christelijke Gereformeerde Synode te Haarlem-Santpoort 1962 en de Gereformeerde Synode (vrijgemaakt) te Assen 1961, het volgende:

- 1e. bij onze plaatselijke samensprekingen hebben wij met vreugde kunnen vaststellen, dat wij wederzijds geen Schriftuurlijke en/of confessionele bezwaren hebben tegen elkaanders leer en/of prediking, al worden wederzijds bepaalde accenten verschillend gelegd;
- 2e. derhalve zijn wij de overtuiging toegedaan, dat wij de door ons resp. vertegenwoordigde kerken wederzijds hebben te erkennen als ware kerken, zoals de desbetreffende artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hierover spreken, en achten wij het daarom onze plicht, zulks op grond van de Schriftuurlijke roeping tot eenheid en in overeenstemming met de Gereformeerde belijdenis, om de eenwording van de door ons resp. vertegenwoordigde kerken biddend te zoeken;
- 3e. op grond van het voorafgaande zullen wij al het nodige ondernemen, om onder de zegen van de Heere, het samenleven in één kerkverband te mogen verkrijgen en bereiken.
De kerkeraden voornoemd.

Met verwijzing naar de in het Gezinsblad van 7 maart j.l. gepubliceerde brief van Eindhoven, mag óók Amsterdam zich verblijden in een gunstige gang van zaken.

De komende Generale Synode.

De kerkeraad van de Geref. Kerk van Rotterdam-Delfshaven verzond de volgende brief:

Overeenkomstig het besluit d.d. 20 september 1961 van de Generale Synode van onze kerken gehouden te Assen in 1961 (Acta art. 173) deelt de raad van de Gereformeerde kerk te Rotterdam-Delfshaven mede, dat hij voornemens is de a.s. Generale Synode van onze kerken samen te roepen op 7 april 1964.

Eventuele stukken voor het agendum worden, in verband met de behandeling van het voorlopig agendum door onze kerkelijke vergaderingen ter voorbereiding van de Generale Synode, in eerste instantie ingewacht vóór 1 oktober '63 bij de scriba der kerk br. D. van der Graaf, Haringpakkerstraat 8a te Rotterdam-7.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

Tot hoever

is de actie nu gevorderd? Een vraag welke nogal eens wordt gesteld. Het juiste antwoord hierop hopen wij spoedig te kunnen geven. Het wachten is op het accountantsrapport.

Wat wij U wel kunnen vertellen is:

- dat tot heden, 12 maart, van 22 kerken nog geen enkele bijdrage werd ontvangen. Omgerekend naar f 3,50 per kerklid gaat het hierbij om rond f 16.000,—;
- dat 157 kerken de gevraagde bijdrage nog niet ten volle overmaakten. Het gaat hierbij nog om een bedrag van ongeveer f 86.500,—, waarvan inmiddels rond f 20.000,— werd toegezegt;
- dat aan de lijst van kerken, welke het volle bedrag overmaakten kunnen worden toegevoegd:
Arum, Baarn, Giessendam-Neder-Hardinxveld, Haren (Gr.), Nijverdal, Pieterburen, Sellingen;
- dat wij vol vertrouwen zijn spoedig weer een aantal kerken aan deze lijst te kunnen toevoegen. Waarop wij deze verwachting baseren? Op „De noodzaak?” aan het einde van dit „ingezonden”. Dit kan en mag geen kerk onberoerd laten.

Veel kan nog

worden bereikt! Onlangs hield een kerk, welke reeds het volle bedrag had bijgedragen, een

extra collecte voor het tehuis. De opbrengst, f 1.200,—, heeft ieder verrast;

In Baarn werd een verkoopavond georganiseerd met een batig saldo van f 631,87.

De leerlingen van de Prof. Dr. S. Greijdanus Ulo-school te Zwolle, hebben hun hoofd bij diens verjaardag een cadeau aangeboden, met bestemming voor het tehuis. Het is het grote bedrag van f 200,— geworden. Jongens en meisjes, met de heer Nollens zeggen wij: „Het is fijn, dat juist onze jeugd zo met de Stichting meeleeft”.

De kleuters doen niet minder hun best. De 31 kinderen van de Chr. Kleuterschool te Wapenveld (hoofd mej. R. M. Haagsma) hebben in de door henzelf gemaakte spaarpotjes f 80,— bij elkaar gebracht.

Enkele verpleegsters van het ziekenhuis „De Lichtenberg” te Amersfoort gaan een bazar organiseren op 23 maart a.s. in gebouw „Irene”. Wij zijn benieuwd wat we na deze datum zullen horen.

En... na Canada en Noord-Amerika, thans naar Zuid-Amerika. Via ds. D. Los, Monte Alegre, Brasilië, werd f 95,— ontvangen. Een oude band werd opnieuw verstevigd. Onze zeer hartelijke dank.

We gaan verder

Ontvangen werd van de M.V. „Tot vrijheid geroepen”, Groningen-Oost f 20,35; Kring Twente (meisjesver.) f 9,30; Geref. Jeugdver. „Rehoboth”, Emmen f 525,—; G.J.V. „Sola Fide”, Doorn-Driebergen f 25,—; G.J.V. Gees f 50,—; G.J.V. „Zijt Getrouw”. Veendam f 37,10; G.J.V. Aalten f 47,70; G.J.V. „Sola Gratia”, Monster f 36,74; Geref. Lagere School Rotterdam-Zuid e.o. f 36,74.

Voor de Jeugd, door de jeugd, K.V. Enumatil f 20,—; f 6,— boete van de Vr. Ver. Zuidhorn; G.J.V. „Pro Deo”, Nunspeet f 25,—; van broeders uit Curaçao f 11,— en f 25,—.

Van enkele vrouwenverenigingen werden giften ontvangen. Deze zullen worden doorgezonden aan het adres dat de actie uitgaande van de Gereformeerde Vrouwenbond, organiseert en t.z.t. worden verantwoord in „Rondom het Woord”.

De noodzaak?

Sinds 1 januari werd door verschillende instanties onze medewerking gevraagd voor het plaatsen van gereformeerde jongens en meisjes in een tehuis of inrichting. Voor sommigen kon na veel moeite een plaats worden gevonden, voor anderen nog niet.

Hoe moeilijk het wel was? Eenmaal moest zelfs worden overwogen of een beroep zou worden gedaan op een rooms meisjestehuis. Het gaat om het helpen, het behouden, van de kinderen, die de Here ons gegeven heeft. Christus staat aan hun kant met **vragende handen**. Krijgt Hij in ons gestalte met **gevende handen**?

Verantwoording:

Totaal vorige verantwoording f 34.241,23

Ontvangen sinds 26 februari:

van kerken	f 9.289,13	
van particulieren	„ 1.099,99	„ 10.389,12

Totaal tot en met 12 maart 1963: f 44.630,35

Collecten en giften kunnen worden gestort op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming te Ede.

Vereniging van Gereformeerde Studenten

Het bestuur van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Rotterdam (V.G.S.R.) deelt mede dat het zich op 7 maart 1963 als volgt heeft samengesteld: W. v. d. Broeke, praeses, L. Douw, ab-actis, N. E. Haas, fiscus. Het abactiaat is gevestigd: Snellinckstraat 60 b, Rotterdam-3.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begint de 7e jaargang van OPBOUW. We verzoeken onze abonnees hun abonnementsgeld te storten op girorekening 233117 ten name van Drukkerij Steenberg Zeist met bijvermelding voor OPBOUW. Jaarabonnement f 10,—, halfjaar f 5,—, buitenland zeepost f 12,50, studenten abonnement f 6,— per jaar. De administratie

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij